

№1, 2020 (№75)

Практична
Філософія

ЗМІСТ

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНИХ ПРАКТИК

- Берегова Г.Д., Герасименко М.В. Суспільне буття як екстраполяція ідей 3
- Ковтун Н. М. Політико-правові засади вольової активності суб'єктів
суспільних перетворень..... 9

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

- Фадєєв В.Б. Людський розвиток і соціальна справедливість:
політика просторового розвитку в Європі 15
- Шевченко З.В. Взаємозв'язок зростання соціальної диференціації
та індивідуалізації сучасного суспільства 26
- Гоженко А.И., Трахтенберг И.М., Шафран Л.М., Бадюк Н.С. Особенности
детерминизма в живих организмах на примере теории этиологии в медицине 33

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

- Зінкевич В.І. Періодизація розвитку індустріальної освіти як соціальна проблема:
теоретико-праксиологічний контекст..... 40
- Шкіль С.О. Перспективи богословської освіти в Україні 46

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Попов В.Ю. Жан-Поль Сартр і Україна 53
- Скаленко О.К. Глобальна система науково-інформаційних знань
як історична пам'ять і ресурс цивілізаційного поступу людства 60

МЕТАФІЗИКА. ОНТОЛОГІЯ. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ

- Савельєва М.Ю. Постметафизические трансформации философского мышления..... 74

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Білик Я.М., Білик О.М. Використання поняття гри в античній філософії 83
- Дробітько А.І. Суперечливість переходу від космологічної
до ранньоісторичної свідомості східного слов'янства 88
- Ильин И.В. Интерпретации психологий в работах К. Маркса и
Ф. Энгельса до 1850 г. (Часть первая)..... 95

Ніколаюк Т.А. Міфологізовані правителі Московії. Частина 3. Міфологеми про антитатарську діяльність Дмитра Донського.....	109
Павлов В.Л. Северное общество декабристов: ориентиры, ценности, действия". Часть первая.....	124
Старостенко В.В. Философско-публицистическое наследие Фомы Иевлевича: из истории белорусско-украинских культурных связей первой половины XVII в.	134

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ І РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Бабинський А.Б. Ідея патріярхату угрк в політичній думці третьої хвилі української еміграції.....	141
Баханов О.Ю. Тенденції розвитку християнської асоціації молодих людей	148
Висоцька Т.М. Теологія примирення у риторичі православної церкви України	154
Зацепіна Н.О. Роль паломницького туризму у формуванні суспільної релігійної свідомості українців.....	160
Меренков Г.А. Український протестантизм: від R-500 до «Всеукраїнського Собору»	167
Морозова Д.С. Учні Петра і Павла. Конкуренція апостольських традицій у антиохії	173
Санников С.В. Традиціоналізм в контексте баптистської традиції	178
Стрижачук Ф.В. Формування віросповідних формул в новозавітний період	186
Христокін Г.В. Реформування православ'я: виклики та завдання сьогодення	194
Шевчук П.В. Церква як «альтернативне політичне тіло» в теології Вільяма Кавано.....	203
Шиманович А.О. Взаємозв'язок між догматичним богослов'ям та герменевтикою у працях Карла Барта.....	210

ЕСТЕТИКА

I.V. Kysliakovska. Introduction to the philosophy of grotesque.....	215
--	-----

РЕЦЕНЗІЇ

Козловець М.А. Христологічні ідеї в сотеріологічних та антропологічних вимірах християнського вчення	221
--	-----

ІДЕЯ ПАТРІАРХАТУ УГКЦ В ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ ТРЕТЬОЇ ХВИЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

В статті висвітлено погляди чільних представників українських політичних партій діаспори та активних представників третьої хвилі української еміграції щодо патріархату Української Греко-Католицької Церкви. Зародження у 1964 році масового мирянського руху на підтримку ініціативи Йосифа Сліпого щодо встановлення патріархату УГКЦ мало не лише релігійні підстави. Питання патріаршої інституції займало одне з важливих місць в публіцистиці політичних лідерів повоєнної еміграції. Останні розглядали можливість здобуття патріархату, як частковий успіх національно-визвольної боротьби за незалежність України. В умовах еміграції постать патріарха трактувалась ними в якості етнарха бездержавного народу, який, будучи центром притягання діаспори, міг вберегти її від асиміляції і дезінтеграції. Ідеї, висловлені українськими політичними діячами на еміграції, були абсорбовані Патріархальним рухом та стали підґрунтям мотивації у боротьбі за патріархат для низки його учасників.

Ключові слова: Йосиф Сліпий, патріархат, українська діаспора, Патріархальний рух.

Постановка проблеми. Виступ митрополита Йосифа Сліпого на II Ватиканському соборі 10 жовтня 1963 року, під час якого він заклав проголосити український греко-католицький патріархат, дав поштовх зародженню в середовищі української діаспори масового суспільно-релігійного руху, головною метою якого була підтримка цієї ініціативи глави Української Греко-Католицької Церкви. З іншого боку ідея патріархату не була чужою українським еміграційним політикам і регулярно підіймалась ними у періодиці ще до 1963 року. Одним з наслідків цього стало те, що серед засновників перших патріархальних осередків в США були представники не лише церковно-релігійного середовища, але також члени окремих політичних груп і фракцій української еміграції, а також особи, які були залучені в українську політику у попередні десятиліття. Результатом їхнього ангажування в процес постановки руху стало часткове злиття ідеї патріархату, як суто церковного феномену, із поглядами на нього представників політичних угруповань української діаспори.

Аналіз джерел та літератури. Перші спроби висвітлення історії Патріархального руху були зроблені самими його учасниками [1–3], проте вони не зупинялись на з'ясуванні впливу політичних партій і фракцій на формування ідейної платформи руху, обмежившись лише епізодичними і загальними згадками про вплив окремих політичних середовищ на його діяльність. Найбільш вичерпна на сьогодні розвідка про Український патріархальний рух, зроблена д-ром Андрієм Сороковським [4], більш детально розглядає передумови його зародження та розвиток, проте, як і попередні дослідження, не зупиняється на огляді поглядів на питання патріархату представників українського еміграційного політикуму.

Постановка завдання. Ціллю нашої розвідки є огляд процесу формування «церковної політики» в середовищі повоєнної хвилі української еміграції із наголосом на тому, яке місце в ній займала концепція патріархату УГКЦ. А також з'ясування впливу цих ідей на формування головних постулатів Патріархального руху.

Виклад основного матеріалу. На момент закінчення II Світової війни близько 2,3 мільйона українців опинились за межами СРСР і, згідно з рішеннями Ялтинської конференції, як «радянські громадяни» повинні були бути репатрійованими до СРСР. Частина бажала повернення, проте дуже багатьох було вивезено до Радянського Союзу примусово. Вже у 1946 році британці та американці змінили власну позицію стосовно повернення переміщених осіб до СРСР. Завдяки цьому на 1947 рік 220–250 тисяч українців уникнули

примусової репатріації, а близько 60% з них продовжили своє перебування у таборах для переміщених осіб (DP-camps) на тих територіях Німеччини і Австрії, які перебували під протекторатами західних країн [5, с. 25; 6, с. 86].

Одна з ідей DP-таборів полягала в тому, що вони повинні були стати для їхніх мешканців середовищем відновлення ментального здоров'я, порушеного роками воєнного лихоліття, тобто етапом повернення до звичної течії життя. Дехто, очікуючи ймовірний близький колапс СРСР, вважав, що компактне проживання переміщених осіб в Європі дозволить їм швидко повернутись на батьківщину. Підготовлений у липні 1945 року Студійною групою при UNRRA звіт «Психологічні проблеми переміщених осіб», показав, що мешканці DP-таборів гостро переживали розрив із своїми сім'ями і батьківщиною, плекали ідеалізовану картину останньої та найбільше бажали повернутись додому. Задля зменшення негативних психологічних наслідків вимушеної еміграції, подолання апатії та покращення суспільної взаємодії, авторами звіту було запропоновано надати можливість мешканцям DP-таборів напів-автономного самоврядування, яке б у певній мірі замінило їм втрачену батьківщину і допомогло сформувати функціональні спільноти [7, с. 143–46].

Запровадження цієї системи було ключовим фактором, який сприяв формуванню мобілізаційних структур і практик в середовищі переміщених осіб, а це в свою чергу мало визначальний вплив на формування колективної ідентичності третьої хвилі української еміграції. Протягом 1945–1953 DP-табори, де мешкали вихідці з України, стали місцем надзвичайно продуктивного розвитку суспільно-культурного життя. Так на їх території діяло понад 260 початкових, вищих та професійних шкіл, понад 800 спеціалізованих та практичних курсів, виходило більш ніж 320 найменувань періодичних видань, надруковано понад 1200 книг. Діяло 120 греко-католицьких і 80 православних парафій. Лише у німецькій зоні було створено 302 громадські організації, 83 церковні братства, понад 60 хорів та 53 театри [6, с. 97–98; 7, с. 146; 8, с. 471].

Окрім активного громадсько-культурного життя DP-табори стали територією активного політичного життя, оскільки відразу після закінчення війни поміж представниками українських політичних груп і партій відновилась боротьба за провід і репрезентацію української спільноти. За даними Василя Маркуся, від 8 до 10 тисяч представників повоєнної хвилі еміграції були активно залучені у політичне життя, ще 15 тисяч були симпатиками тих чи інших партій, підтримували їх фінансово чи регулярно читали партійну пресу [9, с. 118–119].

Політична мозаїка повоєнної хвилі української еміграції була доволі строкатою. Вона включала низку малих політичних фракцій Гетьманцівців, УНДО, УРДП («Багрянівці») та ін. Також були більші партії, які утворились внаслідок поділів в середовищі ОУН. Фракція ОУН(б)-УГВР мала найширшу партійну мережу та кількість членів і на підставі цього намагалась закріпити за собою провідну організаційну і ідеологічну роль в усіх можливих емігрантських структурах. В цій ситуації решта політичних сил, включно з ОУН(м), намагались протистояти їй через створення спільної платформи, спершу Координаційного українського комітету (КУК), а пізніше Української національної ради УНР. Остання постанала у 1948 році, як наступник Екзильного уряду УНР та, за задумом її творців і прихильників, була покликана стати єдиним легітимним центром єдності усієї еміграції [9, с. 113–122; 10]. У 1956 році в середовищі ОУН(б) відбувся розкол, внаслідок якого на базі УГВР утворилась третя фракція – ОУН(закордонна) або «двійкарі» [11, с. 710]. Попри ідейну розпорошеність програмова діяльність усіх політичних та громадських організацій так чи інакше була сфокусована на провідну ціль – незалежність України та пошук «нових форм і нових методів боротьби українського народу за своє суверенне виявлення в державних формах» [12, с. 352].

Поруч з активним політичним, громадським та культурним життям DP-табори стали середовищем поживлення релігійних практик. З одного боку, для вихідців з українських сіл релігійні процесії і урочистості слугували моделлю організованого життя громади, видимим символом групової ідентичності [13, с. 21]. З іншого, Церква, особливо для вихідців з Галичини, була «семі-політичною чи національною інституцією» [14, с. 153]. Тому в умовах еміграції вона стала важливим елементом також і в житті інтелігенції і політиків, частина яких до війни не брала в її житті активної участі чи навіть була в опозиції [15, с. 263–271].

Мобілізаційний потенціал церковних спільнот, який яскраво проявився під час життя повоєнних емігрантів в DP-таборах, був відразу помічений лідерами великих політичних груп, які почали активно використовувати його в своїй діяльності. Однією з провідних тем, яку вони почали розвивати у своїх публікаціях, було питання встановлення українських патріархатів для Православної і Греко-Католицької Церков чи спільного для обох, який би об'єднав їх в єдину структуру.

Ці ідеї не були новими, оскільки і в попередні десятиліття української історії вони час від часу підіймались представниками українських політичних кіл. Так вже у першому народовецькому Протесті-меморіалі, який був укладений Данилом Тянячкевичем у 1867 році, окрім політичної програми поділу австрійської Галичини на польську і руську/українську частини, містилась також і ідея патріархату для русинів-українців в Австрійській імперії [16, с. 14; 17, с. 43]. У 1923 році питання про створення українського католицького патріархату, який би міг в майбутньому об'єднати греко-католиків і українських православних, підносив галицький адвокат і політичний діяч Степан Баран [18, с. 4].

Після II Світової війни першим з-поміж політичних діячів питання патріархату підніс у своїй публіцистиці один з лідерів ОУН(б) Ярослав Стецько (псев. Зиновій Карбович). Загалом його підхід до релігійних справ відповидав постановам Великого збору Організації Українських Націоналістів 1929 року, в яких йшлося про те, що ця політична структура буде «сприяти розвитку української національної церкви, незалежної від чужеземних патріархатів» [19, с. 15].

На першому етапі (перша пол. 1950) фокус уваги Я. Стецька був прикутий до питання встановлення православного патріархату, яке він вважав одним «з найбільших діл нашої історії» [20, с. 16]. Оскільки такий патріархат, на його думку, «поклав би остаточно розрив у християнсько-культурному відношенні з Москвою» [20, с. 16]. Натомість проголошення греко-католицького патріархату у Львові, вважав Я. Стецько, було б гідним актом вшанування мученицької і переслідуваної Церкви [20, с. 17]. Підносячи питання встановлення патріархатів перед діаспорою спільнотою, він одночасно наголошував, що це завдання було б спроможним об'єднати цілу українську еміграцію без огляду на її політичну фрагментацію і погляди, за чим крилось бажання подолати існуючі в діаспорі поділи, і зосередити увагу всіх на одній спільній ідеї.

На другому етапі (після 1963 року) своєї пропатріархальної діяльності Я. Стецько переключив увагу на питання саме греко-католицького патріархату, що було пов'язане із звільненням у 1963 році із заслання і приїздом до Рима глави УГКЦ Йосифа Сліпого. Перш за все Я. Стецько розглядав Католицьку Церкву «цитаделею, нездобутою для розкладових московських, масонських, «прогресивних» ідей» [21, с. 5] та центром єдності «у боротьбі за Бога на землі, за оборону Його законів» [22, с. 27]. Тому після звільнення з ув'язнення і приїзду до Рима, Йосиф Сліпий розглядався середовищем ОУН(б) як природний союзник, який мав би стати живим символом і «прапором воюючого християнства» [23, с. 2] і провідником «на тернистому шляху нашої нації до її національно-державної незалежності» [24, б.п.]. В двох циклах своїх статей, надрукованих в канадській газеті ОУН(б) «Гомін України», він підкреслював що встановлення патріархату УГКЦ «виявить незалежність нашої Церкви не лише від нашого найбільшого ворога Москви, але також Польщі і інших» [25, с. 2]. З іншого боку, екуменічна відкритість II Ватиканського собору, який в той час відбувався в Римі, за словами Я. Стецька, відкривала, за умови поєднання Рима і Константинополя, можливість створення в майбутньому спільного патріархату українських греко-католиків і православних [26, с. 2]. Ще одним з позитивів проголошення патріархату УГКЦ, на його думку, було б подолання відцентрових сил в самій греко-католицькій спільноті, яка на еміграції не мала на той час єдиного структурно-адміністративного центру, оскільки митрополит Йосиф Сліпий не мав реальної юрисдикції над єпархіями в діаспорі [27, с. 2]. У 1964 році Ярослав Стецько, як «колишній Прем'єр-міністр України» направив Меморандум Папі Павлові VI в якому він закликав останнього проголосити патріархат УГКЦ та Йосифа Сліпого як першого патріарха, підкреслюючи його «воюючий» (militant) характер супроти «Царства Антихриста і його Кремлівської Православної «Церкви»» [28, с. 2–3]. Слід додати, що сам Йосиф Сліпий дистанціювався від

ОУН(б) і відмовив в зустрічі її лідерам С. Ленкавському і Я. Стецькові, що в результаті спровокувало гостру полеміку в середовищі діаспори [29, с. 338].

Не менше уваги питанню патріархату УГКЦ присвячували представники ОУН(з). Один її лідерів, Лев Ребет, вважав, що створення спільного патріархату греко-католиків і православних з одного боку сприяв би примиренню двох гілок українського християнства, а з «політично-національного погляду /.../ поставило б гостру релігійну межу від російського православ'я» [30, с. 2]. При цьому він зауважував, що це справа, якою повинні були б займатись перш за все представники Церков. Цю ж думку він продовжив в одній зі своїх наступних статей, підкресливши, що «самобутню українську церковну традицію могла б задовольнити тільки установа українського патріархату із повною організаційною та обрядовою автономією при корисній для нашої нації, ідейній сполуці із західним патріархом» [31, с. 3]. Після смерті Льва Ребета тему патріархату УГКЦ підіймали інші представники цієї фракції. Пізніше, у 1963–64 роках тема патріархату УГКЦ стала частиною полеміки між ОУН(б) та ОУН(з), яка стосувалась ставлення до УРСР. Представники ОУН(б) заперечували будь-яку легітимність влади УРСР, що зустрічі із представниками «радянської України» легітимізують владу окупантів [32, с. 340–342; 33, с. 12,16]. Виходячи з цієї перспективи в цій фракції відкидали будь-яку можливість повернення Йосифа Сліпого в Україну, навіть в якості патріарха визнаного Римом [34, с. 2; 28, с. 3].

В ОУН(з) натомість займали більш помірковану позицію стосовно контактів із українцями з УРСР [35, с. 33–34]. І навіть бачили певні позитиви в гіпотетичному поверненні глави УГКЦ в УРСР як патріарха [36, с. 7]. На думку Б. Кордюка, українській діаспорі не варто було боятись контактів із представниками УРСР (як це робив зі свого боку Ватикан), а навпаки слід було «продіравлювати залізну завісу, де тільки властяться, не боятись інфекції» і таким чином змінювати ситуацію в радянській Україні [36, 8]. Василь Маркусь, ще один член ОУН(з), а пізніше один з лідерів Патріархального руху, вважав, що патріархат має не лише церковний вимір, оскільки, на його думку, питання «ієрархічної структури, суспільної ролі та характеру церкви» стосувались також і політики [37, 3]. Патріарша інституція, на думку В. Маркуся, була необхідною УГКЦ перш за все для збереження цілісності структури Церкви поза Україною перед лицем асиміляції і дезінтеграції, які загрожували українській діаспорі [38, с. 3]. Слід сказати, що у цьому аспекті його думки співпадали з поглядами на патріархат УГКЦ самого Йосифа Сліпого [39, с. 129].

Багато уваги питанню патріархату присвятив у своїх публікаціях Микола Чубатий, який хоч і не брав активної участі в українській емігрантській політиці, проте у свій час був активним учасником Перших визвольних змагань (1917–1921) та був членом делегації ЗУНР під час підписання Акту злуки з УНР у 1919 році в Києві. М. Чубатий називав змагання за патріархат «першими військовими маневрами нашої спосібности та нашої моральної вартости в конструктивній праці для відбудови української державности» [40, 4], а його проголошення стало б «видимим доказом, що церковне домінування Москви над Україною закінчене; на церковному полі Україна стає самостійною нацією» [41, 12]. Він також підкреслював, що в історії східної церкви «кожен патріарх, це був немов релігійний батько свого народу» [42, с. 2] і поруч «світського володаря нації /.../ був першою особою нації [43, с. 3].» Додатково, на думку М. Чубатого, патріархат сприяв би об'єднанню цілого українського народу: греко-католиків і православних. Йосиф Сліпий був би лише тимчасовим «Сторожем Київської Патріархії до часу, коли в Києві єрархи всієї України свobodно вибрали б особу Київського Патріарха [44, с. 3].»

Наведені вище міркування про патріархат УГКЦ, які звучали з уст українських політиків на еміграції чи спроби представлення патріаршої гідності в якості квазі-політичної інституції зустрічали не лише схвалення в середовищі української діаспори, але й наштовхувались на критику. Полеміку спровокували не лише використання теми патріархату у міжпартійній полеміці [45, 46], але й спроби змішування національної політики з церковною сферою [47–50]

Проте багато з тих ідей, які представляли патріаршу інституцію в світлі політичного інтересу, були абсорбовані створеним у 1964 році Патріархальним рухом. Оскільки серед його засновників був вже згаданий Микола Чубатий, член ОУН(з) Василь Качмар та ін [51,

с. 14]. Перша петиція Патріархального руху до Папи Павла VI у справі патріархату, під якою поставили підписи понад 40 000 осіб, наголошувала, що встановлення греко-католицького патріархату сприятиме об'єднанню греко-католиків і православних [52, с. 20; 53, б.п.].

Не меншу увагу діячів руху привертав погляд на патріарха, як на етнарха. Василь Пасічняк, в минулому член ОУН(б), а у 1966-1968 роках голова Українського патріархального товариства вважав, що «в умовах нашої бездержавности Патріярх – це монарх народу, це центр його єдности» [54, с. 22].

Безперечно, поєднання релігійних та політичних аспектів життя, як і трактування церковного лідера в якості етнарха було вкорінене у тривалому релігійно-національному досвіді української спільноти Галичини. А з іншого боку було наслідком зростання ролі релігії в житті емігрантів, яке притаманне не лише українській діаспорі [55, с. 96; 56, с. 3,25]. Модель організації національного життя на чолі з етнархом була привабливою, оскільки в умовах розпорощення лише така «духовна» модель єдності могла забезпечити транскордонну згуртованість. В одному з перших звернень Патріархального руху до українських греко-католицьких єпископів його провід підкреслював, що УГКЦ повинна бути не лише найважливішою релігійною установою, але «чинником нашої духовної сили та єдности і в українських національних справах. Так, як це було на наших Рідних Землях, наша Церква повинна бути і в краях нашого нового поселення виховуючим, об'єднуючим, керівним та репрезентативним чинником» [57, с. 3].

Додатковим фактором, який сприяв накладанню релігійних і політичних аспектів життя діаспорної спільноти, були невдалі спроби здобуття українцями незалежності у 1917–1919 та 1940–х роках. Для багатьох діячів Патріархального руху боротьба за «церковний суверенітет» УГКЦ, стала компенсацією невдач у боротьбі за незалежність політичну. Так за словами настоятеля провідної патріархальної парафії свв. Володимира і Ольги в Чикаго о. Маріяна Бутринського: «Українська Церква – то продовження існування рідної держави в наших душах /.../ духовна половина нашого самостійного життя» [58, с. 8], яка, за його словами, уціліла навіть після програту у визвольних змаганнях.

Слід сказати, що під впливом критики політизації теми патріархату, ідея церковної автономії як одного з етапів здобуття української незалежності поступово почала зникати з публічного дискурсу Патріархального руху. Проте й у пізніший час вона мала вплив на мотивацію дій окремих патріархальних діячів. До прикладу у 1982 році О. Романчукевич, відповідаючи на критику змішування питання патріархату і державної незалежності виправдовував таку практику, підкреслюючи, що: «бажання в напрямі Патріархату, як і бажання в напрямі самостійного державницького життя, помісність і незалежність – походять із того самого етнопсихологічного кореня українського народу» [59, с. 64].

Висновки. Тема патріархату УГКЦ займала важливе місце в політичній думці повноенної української еміграції, оскільки церква і релігійні питання в умовах діаспори почали відігравати помітнішу роль. Патріарша інституція почала розглядатись частиною політично активних представників третьої хвилі української еміграції, як часткове здобуття незалежності України, а також як чинник примирення українських греко-католиків і православних. Не менший потенціал вбачався також в інтеграційному потенціалі патріархату перед лицем дезінтеграційних процесів в діаспорі. Ідеї, висловлювані в політичній публіцистиці, були абсорбовані заснованим у 1964 році Патріархальним рухом і великою мірою визначали мотивацію дій його лідерів і учасників.

Література:

1. Bilaniuk P. The Ukrainian Catholic Lay Movement 1945–1975: An Interpretation / P. Bilaniuk // The Ukrainian Catholic Church 1945–1975: A Symposium / Ed: M. Labunka, L. Rudnytsky. – Philadelphia: St. Sophia Religious Association of Ukrainian Catholics Inc., 1976. – P. 90–106.
2. Маркусь В. П'ятнадцять років українського патріархального руху / В. Маркусь // Матеріали Мирянських Конгресів та З'їздів УПСО / Ред: В. Маркусь. – Чикаго: Українське патріархальне світове об'єднання (УПСО), 1981. – С. 71–99.
3. Markus V. The Role of the Patriarchal Movement in the Ukrainian Catholic Church / V. Markus // The Ukrainian religious experience: tradition and the Canadian cultural context / Ed: D. J. Goa. – Edmonton:

Downsview, Ontario: Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta ; Distributed by University of Toronto Press, 1989. – P. 157–170.

4. *Сороковський А.* Нарис історії українського патріархального руху / А. Сороковський // Матеріали до історії українського патріархального руху (1963–2001) / Ред. А. Сороковський. – Львів: Свічадо, 2009. – С. 19–70.

5. *Stebelsky I.* Ukrainian Population Migration After World War II / I. Stebelsky // The refugee experience: Ukrainian displaced persons after World War II / Eds. W.W. Isajiw, Y. Boshyk, R. Senkus. – Edmonton, Alberta : Canadian Institute Of Ukrainian Studies Press, University of Alberta, 1992. – P. 21–66.

6. *Satzewich V.* The Ukrainian Diaspora / V. Satzewich. – London; New York: Routledge, 2002. – 271 p.

7. *Luciuk L. Y.* Searching for Place: Ukrainian Displaced Persons, Canada, and the migration of memory / L. Y. Luciuk. – Toronto; Buffalo: University of Toronto Press, 2000. – 576 p.

8. *Isajiw W. W.* Community, Class, and Social Mobility as Dynamic Factors in the DP Experience / W. W. Isajiw // The refugee experience: Ukrainian displaced persons after World War II / Eds. W.W. Isajiw, Y. Boshyk, R. Senkus. – Edmonton, Alberta: Canadian Institute Of Ukrainian Studies Press, University of Alberta, 1992. – P. 471–479.

9. *Markus V.* Political Parties in the DP Camps / V. Markus // The refugee experience: Ukrainian displaced persons after World War II / Eds. W.W. Isajiw, Y. Boshyk, R. Senkus. – Edmonton, Alberta: Canadian Institute Of Ukrainian Studies Press, University of Alberta, 1992. – P. 111–124.

10. *Yurkevich M.* Ukrainian Nationalists and the DP Politics, 1945–50 / M. Yurkevich // The refugee experience: Ukrainian displaced persons after World War II / Eds. W.W. Isajiw, Y. Boshyk, R. Senkus. – Edmonton, Alberta: Canadian Institute Of Ukrainian Studies Press, University of Alberta, 1992. – P. 125–143.

11. *Yurkevich M.* Organization of Ukrainian Nationalists / M. Yurkevich // Encyclopedia of Ukraine / Ed. V. Kubijovych. – Toronto–Buffalo–London: University of Toronto Press, 1984. – P. 708–710.

12. *Маруняк В.* Українська еміграція в німеччині і австрії по другій світовій війні / В. Маруняк. – Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Белея, 1985. – 433 с.

13. *Bohachevsky-Chomiak M.* Ukrainian Bishop, American Church: Constantine Bohachevsky and the Ukrainian Catholic Church / M. Bohachevsky-Chomiak. – Washington, D.C: The Catholic University of America Press, 2018. – 544 p.

14. *Baran A.* The Ukrainian Catholic Church / A. Baran // The refugee experience: Ukrainian displaced persons after World War II / Eds. W.W. Isajiw, Y. Boshyk, R. Senkus. – Edmonton, Alberta: Canadian Institute Of Ukrainian Studies Press, University of Alberta, 1992. – P. 147–157.

15. *Sorokowski A.* The Lay and Clerical Intelligentsia in Greek Catholic Galicia, 1900–1939: Competition, Conflict, Cooperation / A. Sorokowski // Harvard Ukrainian Studies. – 2002. – Vol. 26, No. 1. – P. 261–290.

16. *Черногора Ф.* Письмо народівців руських до редактора політичної часописі «Русь» як протест і меморіаль / Ф. Черногора. – Відень : Тискомь Соммера, 1867. – 15 с.

17. *Марунчак М.* Питання патріархату УКЦ в програмі “народівців руських” в 60–х роках минулого століття / М. Марунчак // Нива. – 1978. – № 1–4. – С. 39–45.

18. *Баран С.* Українська національна Церква // Канадійський українець. – 1923. – 25 квітня. – с. 4.

19. Постанови Великого збору Організації Українських Націоналістів що відбувся в днях 28. 1. до 2. 2. 1929 р. // ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 рр. (Збірка документів) / Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, 1955. – С. 3–16.

20. *Карбович З.* За велику справу // Визвольний шлях. – 1951. – № 9(48). – С. 15–18.

21. *Карбович З.* За воюючу церкву проти воюючого ворога // Гомін України. – 1963. – 22 грудня. – С. 3, 5.

22. *Карбович З.* За воюючу церкву проти воюючого ворога (Ч.2) // Гомін України. – 1963. – 7 січня. – С. 27–28.

23. *Карбович З.* Українське православ'я і вселенський собор (Ч.2) // Гомін України. – 1963. – 24 серпня. – С. 2.

24. Історичний архів УГКЦ в Римі, ф. 2, оп. IVa, спр. 307 (STETZKO J.), Лист Ярослава Стецька до Йосифа Сліпого (Лютий 1963), б.п.

25. *Стецько Я.* За український патріархат // Гомін України. – 1964. – 7 листопада. – С. 2.

26. *Стецько Я.* Безспірна справа патріархат (Ч.2) // Гомін України. – 1965. – 25 вересня. – С. 2,4.

27. *Стецько Я.* Безспірна справа патріархат (Ч.3) // Гомін України. – 1965. – 2 жовтня. – С. 2,6.

28. For the Ukrainian Patriarchate. Petition to His Holiness Pope Paul VI and Memorandum to His Eminence Cardinal Testa by Yaroslav Stetsko Former Prime Minister of Ukraine / London: Ukrainian Information Service, 1971. – 11 p.

29. *Бабинський А.* Зародження патріархального руху в США: передумови, події та особи / А. Бабинський // Ковчег. Науковий збірник з церковної історії. – 2018. – № VIII. – С. 317–340.

30. *Ребет Л.* За релігійну толерантність // Український самостійник. – 1956. – 22 липня. – С. 1–2.

31. *Ребет Л.* Геть від російського православ'я / Український самостійник. – 1956. – 28 жовтня. – С. 1–2.

32. До справи представництва України в ОН. Становище Проводу Закордонних Частин ОУН // ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 рр. (Збірка документів) / Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, 1955. – С. 340-342.
33. *Д-ий І.* Зустрічатись, чи не зустрічатись? // Гомін України. – 1965. – 27 лютого. – С. 12,16.
34. *Стецько Я.* За український патріархат (Ч.3) // Гомін України. – 1964. – 21 листопада. – С. 2.
35. Становище однодумців ОУНз до питання про відношення українців на чужині до українсько-го народу і УРСР / Український самостійник. – 1965. – №. 1 (483). – С. 33–34.
36. *Кордюк Б.* Дві суперечні доктрини // Український самостійник. – 1963. – №. 4 (462). – С. 3–9.
37. *Маркусь В.* Українська політика з перспективи Риму // Український самостійник. – 1966. – №. 7-8. – С. 2-12.
38. *Маркусь В.* Чому і за який патріархат? // Українське життя. – 1964. – 29 листопада. – С. 3-4.
39. *Babiak A.* Legitimacy of the ukrainian patriarchate / A. Babiak. – Lyon–Lviv: Missioner, 2005. – 287 р.
40. Справа українського патріархату. Інтерв'ю редактора “Українського життя” д-ра Т. Лапичака з проф. Миколою Чубатим (Ч.2) // Українське життя. – 1965. – 14 лютого. – С. 4.
41. *Чубатий М.* Київський патріархат – церковна та національна справа / М. Чубатий // Овид. – 1964. – №. 3. – С. 5–13.
42. *Чубатий М.* Справа київського патріархату та майбутнє нашого християнства (Ч.1) // Америка. – 1964. – 5 червня. – С. 2.
43. Справа українського патріархату. Інтерв'ю редактора “Українського життя” д-ра Т. Лапичака з проф. Миколою Чубатим (Ч.1) // Українське життя. – 1965. – 7 лютого. – С. 4.
44. *Чубатий М.* Справа київського патріархату та майбутнє нашого християнства (Ч.3) // Америка. – 1964. – 5 червня. – С. 2.
45. *Федорика О.* Яка криза? // Українське життя. – 1972. – 10 вересня. – С. 2.
46. *Рудницька М.* Криза чи провал? // Українське життя. – 1972. – 25 червня. – С. 5.
47. *Поронюк М.* За київський патріархат чи за націоналістичні патріархати? (Ч.1) // Наша мета. – 1965. – 16 січня. – С. 2.
48. *Поронюк М.* За київський патріархат чи за націоналістичні патріархати? (Ч.2) // Наша мета. – 1965. – 23 січня. – С. 2.
49. *Поронюк М.* За київський патріархат чи за націоналістичні патріархати? (Ч.3) // Наша мета. – 1965. – 30 січня. – С. 2.
50. *Федорика О.* Лист до редакції // Патріархат. – 1977. – № 9. – С. 22.
51. *К. В.* Чому, коли і де постав український патріархальний рух? (Ч. 1) // Патріархат. – 1978. – № 2. – С. 13-14.
52. *К. В.* Чому, коли і де постав український патріархальний рух? (Ч.2) // Патріархат. – 1978. – № 3. – С. 18-20,30.
53. Український Музей-Архів у Стемфорді (Коннектикут, США), Petition to his Holiness Pope Paul VI (1964). Фонд Миколи Чубатого, «К», тека 25, б. п.
54. *Пасічник В.* Слово, виголошене в “день українського патріархату” // Патріархат. – 1985. – № 12. – С. 21-22.
55. *Tweed T. A.* Our lady of the exile: diasporic religion at a cuban catholic shrine in miami / T. A. Tweed. – New York: Oxford University Press, 1997. – 224 р.
56. *Warner S. R.* Immigration and religious communities in the united states / S. R. Warner // Gatherings In Diaspora. Religious Communities and the New Immigration / S. R. Warner, J. G. Wittner. – Philadelphia: Temple University Press, 1998. – Р. 3–34.
57. Справа Української Католицької Церкви. Лист до Конференції українського католицького єпископату (Ч.1) // Вільне слово. – 1965. – 4 грудня – С. 3.
58. *Бутринський М.* Завдання мирян і священників після надзвичайного синоду (і) // Патріархат. – 1980. – № 11. – С. 6–9.
59. *Романчукевич О. І.* Блаж. патріарх Йосиф і релігійно-національні ідеали Укр. Патріарх. Руху / О. І. Романчукевич // Церковний календар-альманах на Рік Божий 1982. – Чикаго: Видавництво Братства Святого Андрея Первозванного, 1982. – Р. 57–66.

А.Б. БАБІНСЬКИЙ. ІДЕЯ ПАТРИАРХАТА УГКЦ В ПОЛИТИЧЕСКОЙ МЫСЛИ ТРЕТЬЕЙ ВОЛНЫ УКРАИНСКОЙ ЭМИГРАЦИИ

В статье освещены взгляды видных представителей украинских политических партий диаспоры и активных представителей третьей волны украинской эмиграции относительно патриархата Украинской Греко-Католической Церкви. Зарождение в 1964 году массового мирянского движения в поддержку инициативы Иосифа Слепого по установлению патриархата УГКЦ имело не только религиозные основа-

ния. Вопрос патриаршей институты занимал одно из важных мест в публицистике политических лидеров послевоенной эмиграции. Последние рассматривали возможность получения патриархата, как частичный успех национально-освободительной борьбы за независимость Украины. В условиях эмиграции фигура патриарха трактовалась ими в качестве этнарха безгосударственного народа, который, будучи центром притяжения диаспоры, мог уберечь ее от ассимиляции и дезинтеграции. Идеи, высказанные украинскими политическими деятелями эмиграции, были абсорбированы патриархальным движением и стали основой мотивации в борьбе за патриархат для ряда его участников.

Ключевые слова: Иосиф Слепой, патриархат, Украинская диаспора, Патриархальное движение.

A.B. BABYNSKYI THE IDEA OF THE UKRAINIAN GREEK-CATHOLIC PATRIARCHATE IN POLITICAL THOUGHT OF UKRAINIAN POST-WAR EMIGRATION

The article deals with the views on the proclamation of the patriarchate of the Ukrainian Greek Catholic Church by prominent representatives of Ukrainian political parties of the diaspora and active representatives of the third wave of Ukrainian emigration. The emergence of a mass lay movement in 1964 to support Joseph Slipyj's initiative to establish the patriarchate of the UGCC had not only religious grounds. The issue of the patriarchal institution occupied one of the essential places in articles of political leaders of post-war emigration. The latter viewed the acquisition of the patriarchate as a partial success of the struggle for Ukraine's independence. In the emigration's context, they treated the figure of the patriarch as an ethnarch of a stateless people, who, being the center of attraction of the diaspora, could save her from assimilation and disintegration. The Patriarchal Movement absorbed the ideas expressed by Ukrainian political figures on emigration and these ideas became the basis of motivation in the struggle for patriarchy for a number of its participants.

Keywords: Josyf Slipyj, Ukrainian Patriarchate, Ukrainian Diaspora, Patriarchal Movement.

УДК 261.7

О.Ю. Баханов, Викладач кафедри соціології
ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ХРИСТІАНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ

Стаття присвячена аналізу еволюції найбільшої християнської міжнародної організації. Доведено, що за півтора століття свого розвитку ця організація значною мірою секуляризувалася. Принципи християнського місіонерства змінилися спрямованістю на толерантність як секулярний прояв християнських цінностей. Метою діяльності організації став всебічний розвиток молоді, а духовність стала лише один із елементів ідентичності членів організації.

Ключові слова: цінності, духовність, християнство, християнський гуманізм.

Міжнародні християнські організації привертаю все більшу увагу українських релігієзнавців через їх зростаючий вплив на українську релігійну сферу. Разом із тим, систематичного дослідження історії розвитку цих організацій в Україні та світі, з виділенням основних тенденцій та перспектив до цього часу не зроблено. Поодиноким випадком є деякі розвідки О.Сомова, але вони написані з перспектив скоріше російської науки, яка намагалася у діяльності міжнародних релігійних організацій побачити ознаки стратегій на позбавлення місцевих віруючих «самобутності».

Особливе місце серед міжнародних християнських організацій займає Young Men's Christian Association (далі – YMCA) (дослівно – християнська асоціація молодих людей). YMCA – це молодіжний рух, який об'єднує молодих людей для взаємної допомоги та соціального служіння і сприяє гармонійному розвитку їх духу, розуму та тіла на основі